

ПРЕДМЕТНО-ТЕМАТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ КУЛЬТУРНО МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ В ЯПОНСЬКИХ НАРОДНИХ КАЗКАХ

У статті розглядаються особливості функціонування та основні прийоми перекладу культурно маркованої лексики. Запропоновано предметно-тематичну класифікацію культурно маркованої лексики японських народних казок.

Ключові слова: японські народні казки, культурно маркована лексика, реалії, національно-мовна картина світу, предметно-тематична класифікація.

Одним з пріоритетних напрямків лінгвістичних досліджень останніх років є вивчення національно-мовних картин світу. Сучасні когнітивні й лінгвокультурологічні студії спрямовані на опрацювання проблем лексичної семантики та культурно маркованих явищ лексико-фразеологічного мовного рівня як носія культурної інформації. Дослідженню етнокультурного шару лексики, особливостям його класифікації, функціонування та перекладу присвячені численні роботи мовознавців (Є. Верещагін, І. Голубовська, Р. Зорівчак, В. Костомаров, М. Кочерган, О. Снитко, О. Тупиця, Н. Хіль, та ін.). На сучасному етапі розвитку мовознавчої науки зростає інтерес лінгвістів до комплексу проблем, пов'язаних з вивченням тих властивостей мови, які виходять за межі її зовнішньої структурно-знакової сторони. Такі властивості зустрічаються насамперед у лексико-семантичній сфері мови, особливо в тій частині лексики, яка пов'язана з національно-культурною специфікою певного народу.

Протягом століть філософи і лінгвісти звертали увагу на той факт, що мова тісно пов'язана з дійсністю, суспільством, цивілізацією, культурою. Завдяки своїй кумулятивній функції вона є справжнім дзеркалом національної культури, відбиває її, закріплює в собі та передає надзвичайно великий обсяг знань і досягнень пізнавальної діяльності людей, особливості національної психології та менталітету. Одне й те саме повідомлення може викликати зовсім різні реакції, або змалювати різні образи у свідомості представників різномовних культур.

Поняття «культурно маркована лексика» («національно маркована лексика») належить до безеквівалентної лексики. Поряд з цим у мовознавстві існують такі поняття як «фонова лексика», «лакуна», «реалія», «екзотизм», «етнографізм», «варваризм» тощо. Наявність такої значної кількості термінів на позначення лексичних одиниць з культурним компонентом у семантиці зумовлена відсутністю одностайної думки серед мовознавців щодо класифікації культурно маркованої лексики. З позицій культурологічно і країнознавчо орієнтованої лінгвістики було зроблено низку вдалих спроб осмислити специфіку фіксації культурно значущих феноменів у формі мовних знаків, зокрема в лексичі. Так, теоретики радянського лінгвокраїнознавства В. Костомаров та Є. Верещагін виділяють два основні розряди лексики з національно-культурним компонентом зна-

чення: безеквівалентну та фонову лексику, яку, в свою чергу, поділяють на сім груп слів: 1) “советизми”; 2) слова нового побуту; 3) найменування предметів і явищ традиційного побуту; 4) історизми; 5) лексика фразеологізмів та афоризмів; 6) фольклорна лексика; 7) слова неросійського походження [Верещагин, Костомаров 1990, 45 – 51].

М. Зінов’єва запропонувала класифікацію мовних одиниць з національно-культурним компонентом у семантиці за ступенем насиченості слів національним колоритом та належністю таких слів до власних чи загальних назв сучасної російської мови. Дослідниця виділяє: 1) безеквівалентні слова; 2) фонові слова; 3) антропоніми; 4) топоніми; 5) фразеологізми; 6) конотативну лексику; 7) афоризми [Зиновьева 2000, 23].

Б. Гдовська класифікувала лексику з країнознавчим потенціалом і серед лексем-носіїв яскравої національно-культурної своєрідності розглядає: 1) безеквівалентну лексику; 2) конотативну лексику; 3) фонову лексику; 4) ономастичну лексику [Гдовська 1993, 40].

Частотність вживання культурно маркованої лексики у тексті залежить від змісту, стилю твору, задуму автора тощо. Культурно маркована лексика виступає важливою складовою образності тексту, сприяє його емоційно-експресивній забарвленості, створює етнічну картину світу та підкреслює національний колорит.

Народна казка – приклад художнього твору, в якому кількість уживаних слів із національно-культурним компонентом надзвичайно висока. Адже сама назва «народна» казка передбачає безпосередній зв’язок із національною культурою та світоглядом. Шар етнокультурної лексики представляє матеріальну й духовну культуру народу: номені частин обійстя та хати, речей побуту, традиційної кухні, одягу та взуття, зброї, традиційних музичних інструментів, ігор, танців, міфічних істот, фольклорних героїв, географічних місць тощо. Наявність культурно маркованої лексики підкреслює національну специфіку мови народної казки і допомагає читачу зануритись в атмосферу казкового оповідання, відчутти неповторне етнічне забарвлення. Так, читаючи українські народні казки, ми неодмінно зустрінемо такі слова як: свитка, карбованець, рушник, борщ, вареники, бандура, призьба тощо. У турецьких казках не обійдеться без таких реалій як *падишах* (титул іранських царів), *візир* (міністр, радник падишаха), *хекім* (лікар), *намаз* (мусульманська ритуальна молитва), *медресе* (мусульманська духовна школа), *дервіш* (подорожуючий монах), *куруш* (монета «піастр»), складає одну сотню турецької ліри), *ефенді* (пан), *ханım* (пані), *шербет* (фруктовий напій і вигляді сиропу) тощо.

Японські народні казки вже добре відомі нашому читачеві. Звісно такі слова як *самурай*, *саке* та *суші* вже сприймаються як добре знайомі. Проте зустрічається чимало інших реалій, пов’язаних з різними аспектами японської культури, і можуть бути незрозумілі реципієнту, а отже становлять найбільшу складність при перекладі.

Предметно-тематична класифікація – найбільш уживаний в лексикології спосіб об’єднання слів на основі логіко-поняттєвих спільностей. Така класифікація дає змогу дослідникові зробити загальний огляд лексики для опису словникового складу мови, установити зв’язки між номенами та тими явищами, які вони позначають. За визначенням Ф. Філіна, лексико-тематичні групи – це “об’єднання слів, що ґрунтується не на лексико-семантичних зв’язках, а на класифікації самих предметів і явищ” [Філін 1977, 144]. Якщо в основі лексико-семантичних груп лежать внутрішньомовні семантичні зв’язки лексем, то головною ознакою предметно-тематичних груп є зв’язки між предметами і явищами позамовної дійсності та поняттями, з ним пов’язаними. Проблема єдиної кла-

сифікації культурно маркованої лексики залишається невирішеною, проте в основу всіх наявних класифікацій покладено предметний принцип.

У наведену тематичну класифікацію культурно маркованої лексики народних казок Японії увійшли як номени предметів і явищ японської матеріальної і духовної культури, які не можна співвіднести з предметами і явищами української і загальноєвропейської культури у зв'язку з їхньою відсутністю (реалії), так і слова, що позначають подібні предмети і явища, але семантично співвідносяться лише частково, тобто різняться на рівні прототипів або своєрідних культурних фонів (фонова лексика або слова з різними прототипами). Багато наведених лексем також мають яскраві культурні конотації.

Міфічні істоти

Аманодзюку 天邪鬼 – один з *йокаїв* – демонів у японській міфології.

Канна 河童 – у японській міфології різновид водяників. Зовнішньо – потворний хлопчик із жаб'ячою шкірою та перетинками між пальцями. На маківці у *канни* – овальне поглиблення, постійно має бути наповнене водою, інакше *канна* втрачає свою чарівну силу. Любить небезпечно жартувати з людьми, затягувати їх у воду. Вважалося, якщо спіймати *канну*, він виконає будь-яке побажання.

Нуші 池の主 – дух непроточних водоймищ, величезний павук або змія, здатний приймати людську подобу. Вважалося, що людині не можна ставати над виром так, щоб тінь падала на воду, інакше її утягне *нуші*.

Онї 鬼 – японські чорти. Мають людську подобу, рот до вух, гострі ікла, на голові – бичачі роги, на стегнах – пов'язку зі шкіри тигра. Володіють магічною силою, буйного норову.

Тенту 天狗 – у японській міфології чудовисько у вигляді величезного чоловіка з червоним обличчям, довгим носом та крилами, У більш ранніх віруваннях це істота, подібна ворону, з тілом людини, дзьобом, круглими блискучими очима, маленькою головою, схожою на пташину, великими крилами та кігтями. Живе у старих деревах. У пізніх казках нагадує лісовика. Любить лякати перехожих та лісорубів.

Фунадама 船だま – дух-покровитель корабля.

Хоо 鳳凰 – у японській міфології – фантастичний птах із головою курки, шиєю змії, клювом ластівки, спиною черепахи й хвостом риби. Її крила пофарбовані у п'ять кольорів. Ушановувалась як символ щасливого передвістя.

Божества буддійського та синтоїського пантеону

Аміда 阿弥陀 – одне з найшанованіших божеств у японській міфології, володар «чистої землі», куди потрапляють праведники.

Дайкоку 大黒 – у японській міфології бог щастя, багатства і здоров'я. Зазвичай зображується добродушним товстуном із мішком рису, перекинутим через плече.

Джидзо 地藏 – японське божество, покровитель дітей та подорожніх. Спасає грішних після смерті та позбавляє від страждань у пеклі.

Ебісу 恵比寿 – у японській міфології один з семи божеств щастя. Бог багатства й торгівлі. Спочатку його вшановували як божество багатого улову – звідси його зображення з рибою під пахвою та з вудкою на плечі.

Емма 閻魔 – у японській міфології – властитель царства мертвих, який зважає дурні і добрі вчинки померлих і визначає міру покарання. Може помилувати людину й відправити її назад на землю.

Інарі 稻荷 – божество «п'яти злаків», пізніше вшановувалось як те що приносить збагачення і вдачу у торгових справах. Могло приймати подобу лисиці.

Каннон 觀音 – богиня – заступниця, здатна до перевтілень. Найпопулярніші з її іпостасей: *Джюїтімен Каннон* – «одинадцятилика Каннон», *Бато Каннон* – «Каннон з головою коня», *Сендзю Каннон* – «тисячерука Каннон».

Компіра 金毘羅 – бог – покровитель моря у японській міфології.

Ніо-сама 仁王様 – міфічний підкорювач демонів. Дві його статуї зазвичай встановлюють по обидва боки від входу до буддійського храму як своєрідних стражів.

Хачіман 八幡 – у японській міфології бог – покровитель воїнів.

Календарно-побутова обрядовість (звичаї, ігри, танці тощо)

Ґіон-мацурі 祇園祭 – одне з найяскравіших свят Кіото. Святується з 1869 р., коли масове звертання у храм *Ґіонія* врятувало місто від епідемії чуми.

Обон お盆 – день поминання померлих у Японії. У цей ден узвичаєно відвідувати могили родичів, готувати багато різноманітних страв, веселитись, щоб улестити душі прашчурів.

Санкін-котай 参勤交代 – звичай, згідно якого крупні феодали зобов'язані були проводити при дворі шьогуну кожен другий рік.

Сеубун 節分 – останні день зими за японським місячним календарем.

Сугороку 双六 – новорічна дитяча гра – різновид трик-траку (нардів), чи «гуська» [Умебаясі 2012, 78].

Тенто-ненбуцу 天道念仏 – звичай промовляти молитви, дивлячись на захід сонця, на *Хіган* (свято поминання померлих предків). *Хіган* – «інший берег», згідно з буддійським ученням, земний і потойбічний світи розділені рікою. Сонце заходить на захід, де, згідно з уявленнями японців, розташований рай, тому існує звичай дивитися в цей день, як сонце опускається в рай і промовляти молитву *тенто-ненбуцу* (*тенто* – «сонце», *ненбуцу* – «молитва») [Умебаясі 2012, 119-120].

Нарікідземе 成木責め – обряд «лякання дерева». Обряд полягає в тому, що стовбур дерева б'ють палицею або колють ножом і розсічені місця замазують кашею. У такий спосіб дерева змушують давати хороший урожай. Зазвичай лякають фруктові дерева: грушу, персик, хурму. Б'є дерево голова сім'ї, промовляючи «Даватимеш хороший урожай чи ні? Якщо ні, то я тебе зрубаю!» І хтось інший відповідає замість дерева: «Даватиму!». Раніше в деяких регіонах цією самою палицею хлопчики били жінок по сідницях, щоб ті народжували здорових дітей. Цей обряд називається *Йоме-татакі* – 嫁叩き (*йоме* – «наречена», *татаку* – «бити») [Умебаясі 2012, 91].

Частини обійстя та хати

Генкан 玄関 – прихожа у традиційній японській оселі, при вході у яку потрібно зняти взуття і залишити його біля порогу.

Шьоджі 障子 – розсувні дерев'яні рами у японській оселі, обклеєні папером. Правлять за вікна і кімнатні перегородки.

Побутові речі

Дзюбако 重箱 – набір дерев'яних ящиків, вкритих лаком, під однією кришкою для різних страв.

Котацу 炬燵 – жаровня над якою встановлюється решітка, зверху вкривається ватною ковдрою, щоб гріти ноги.

Хібачі 火鉢 – переносна жаровня, поширений вид опалення у японській оселі.
Футон 布団 – товста ватна ковдра, яка розкладається на ніч на циновках, а вдень прибирається у стінну шафу.

Одяг та взуття

Гета 下駄 – дерев'яні сандалі без задника з двома поперечним підставками.

Дзукін 頭巾 – капюшон від дощу та вітру.

Камішімо 袴 – костюм самурая; складається з куртки без рукавів (*каматіну*), й широких штанів у вигляді спідниці з жорсткими складками (*хакама*), які вдягались зверху на нижнє кімоно.

Каса 笠 – широкий плетений капелюх.

Кеса 袷袢 – деталь одягу буддійського священика. Шматок тканини, перекинутий через праве плече і пропущений під лівою рукою.

Обі 帯 – широкий жіночий різноколірний пояс, що зав'язується на спині великим бантом.

Страви традиційної кухні

Місо 味噌 – переброджена паста з соєвих бобів із додаванням ячменя й рису. Довго зберігається й використовується для приготування супів і консервування овочів та риби.

Мочі 餅 – рисові коржики, святкова страва.

Нігірімеші 握り飯 – колобки, пампушечки з рисового тіста з начинкою із солених слив, прянощів або риби, посипані кунжутним насінням або загорнуті у листя сушених водоростей.

Сашімі 刺身 – сира нарізана шматочками риба, яку у Японії подають на закуску.

Тофу 豆腐 – м'який сир із соєвих бобів.

Умані うま煮 – рис або м'ясо птиці, зварені з коренем лотоса, паростками бамбука, бататом і приправлений соєвим соусом.

Традиційні музичні інструменти

Біва 琵琶 – струнний щипковий музичний інструмент, на якому мелодія виконується правою рукою.

Кото 琴 – стародавній щипковий тринадцяти струнний музичний інструмент.

Шямісен 三味線 – щипковий трьохструнний музичний інструмент лютневого типу.

Одиниці виміру

Момме 匁 – одиниця виміру ваги, дорівнює 3, 75 кг.

Мон 文 – старовинна дрібна монета.

Камме (або кан) 貫 – одиниця виміру ваги, дорівнює 3, 75 кг.

Кен 間 – одиниця виміру довжини, дорівнює 1,8 м.

Коку 石 – одиниця виміру ємкості для зерна, дорівнює 180 л.

Рі 里 – одиниця виміру довжини, дорівнює 3,93 км.

Рьо 両 – старовинна японська золота і срібна монета.

Сен 錢 – дрібна монета, одна сота ієни.

Тан 反 – одиниця виміру тканини, дорівнює 3,79 м, а також одиниця виміру земельної площі, дорівнює приблизно 0,1 га.

То 斗 – одиниця виміру ємкості, дорівнює 18 л.

Хіро 尋 – одиниця виміру довжини, дорівнює 18,2 м.

Чьобо 町歩 – одиниця виміру земельної площі, дорівнює 0,992 га.

Чьо 町 – одиниця виміру довжини, дорівнює 109 м.

Шяку 尺 – одиниця виміру довжини, дорівнює 30,3 см.

Шьо 升 – одиниця виміру ємкості, дорівнює 1,8 л.

Адміністративно-територіальний устрій, топоніми

Асо 阿蘇山 – вулкан у середній частині острова Кюсю (1592 м).

Едо 江戸 – стара назва Токіо, означає «річкові ворота», побутувала до революції Мейджі 1868 р.

Ісе 伊勢 – місцевість у старому культурному центрі Японії, де знаходяться стародавні синтоїські храми.

Мацумае 松前 – феодалне князівство, яке займало острів Хоккайдо.

Сірати (Силла) 新羅 – корейське князівство (57 р. до н. е. – 918 р. н. е.).

Місцеві рослини

Енокі 榎 – залізне дерево.

Мідзукі 水木 – декоративне дерево.

Міскант (сусуки) 薄 – висока (до 2м) трав'яниста рослина японських рівнин з верхівкою у вигляді мітелки.

Криптомерія (суґі) 杉 – вічнозелене хвойне дерево з ярусним розташуванням гілок і серпоподібно вигнутою м'якою хвою. Одне з найулюбленіших японцями дерев.

Уцугі 空木 – декоративний чагарник.

Соціально-політичні реалії

Дайдзін 大臣 – міністр.

Дайкан 代官 – урядовий чиновник у феодалній Японії, який відповідав за збір податей у сільській місцевості.

Керай 家来 – васал на службі у самурая більш високого рангу.

Ойран 花魁 – продажна жінка.

Чьоро 長老 – старший робітник.

Мовленнєвий етикет

Ошьо-сама 和尚様 – шанобливе звертання до настоятеля буддійського храму.

Мікадо 帝 – титул імператора Японії.

Сан さん – суфікс ввічливості, який додається до імені ті відповідає українському звертанням «пан», «пані».

Сама 様 – суфікс ввічливості, який додається до імені бога, шляхетної або шанованої людини, відповідає українському «шановний».

Хіме 姫 – суфікс ввічливості, який додається до імені шляхетної дівчини.

Ми висвітлили найуживанішу культурно марковану лексику японських народних казок. Звісно, ця класифікація не може претендувати на повноту викладу, зважаючи на багатогранність і унікальність японської культури. Проте вона унаочнює найвиразніші й найцікавіші для іноземця сфери культурного життя японців.

Переклад культурно маркованої лексики – творча процедура, що вимагає від перекладача хорошого рівня культурної і лінгвокраїнознавчої підготовки. Існує кілька прийомів, які використовують при перекладі культурно маркованої лексики: транскодування (транслітерація і транскрипція), калькування, описовий переклад та переклад аналогом.

Транскодування (транслітерація і транскрипція) застосовуються при передачі іноземних власних імен, географічних найменувань, різноманітних назв. Найчастіше тран-

слітеруються слова давно запозичені та зафіксовані у словниках. При перекладі художньої літератури використання цих прийомів обмежено, оскільки для реципієнта, незнайомого з мовою оригіналу, можуть бути незрозумілі транслітеровані іншомовні лексичні одиниці без додаткових пояснень.

Під терміном калькування розуміється дослівний або буквальний переклад. Але при такому підході деяка інформація може залишитись поза розумінням реципієнта. Тому зазвичай його застосовують, коли переклад досить повно відображає зміст реалії.

При описовому перекладі слово-реалія замінюється в мові перекладу словосполученням, яке розкриває значення даної лексичної одиниці. Проте опис має бути стислим і змістовним.

Часто перекладачі вдаються до трансформаційного перекладу – поєднання кількох прийомів – транскрипції або калькування і описового перекладу, подаючи останній у зносці або в коментарі. Такий спосіб дає можливість поєднувати стислість та економічність засобів вираження, властивих транскрипції, з розкриттям семантики даної одиниці, що досягається через описовий переклад [Хіль, 8]. Трансформаційний переклад часто застосовується у народних казках, що дозволяє зберегти національне забарвлення казкового оповідання та зробити зрозумілими для реципієнта іншомовні реалії.

Як зазначає Н. Хіль, «переклад аналогом – полягає в пошуку найближчого за значенням відповідника в мові перекладу для лексичної одиниці оригіналу, що не має точних словникових відповідників. Такого роду наближені еквіваленти лексичних одиниць можна назвати аналогами, але застосовуючи їх в процесі перекладу, потрібно мати на увазі, що в деяких випадках вони можуть створювати не цілком правильне уявлення про характер предмета або явища, яке позначають» [Хіль, 8].

При виборі найбільш доречного способу перекладу культурно-маркованої лексики необхідно враховувати наступні прагматичні фактори: 1) національну специфіку і фонові знання реципієнта перекладу; 2) функціональну роль реалії в тому чи іншому повідомленні; 3) жанрово-стилістичні особливості матеріалу [Іванова, Кибкало, Палій, 3].

Отже, у семантиці культурно маркованої лексики відображені поняття певної етнокультури, тому вони, зазвичай, не мають точних еквівалентів в інших мовах, і потребують особливого підходу при перекладі, творчого мислення та ерудованості перекладача. Предметно-тематична класифікація дозволяє зробити загальний огляд номенів предметів і явищ японської культури, які додають етнічного колориту казковим текстам, і зробити їх зрозумілішими для українського реципієнта. Народні казки орієнтовані на широке коло читачів – від малюків до дорослих, отже у тексті перекладу важливо доступно та адекватно донести інформацію і при цьому зберегти національно-культурне забарвлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верещагін С.М., Костомаров В.Г. Мова і культура: Лінгвокраїнознавство у викладанні російської мови як іноземної. М.: Російська мова, 1983.
2. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад. – Л., 1989. – 215с.
3. Іванова Г.С., Кибкало С.В., Палій Н.М. Прагматичні аспекти перекладу реалій. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/18_NiIN_2007/Philologia/23033.doc.htm

4. Томахін Г.Д. Реалії в мові і культурі // ИЯШ. – 1997.
5. Тупиця О.Ю., Зімакова Л.В. Проблема відмежування поняття «Безеквівалентна лексика» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/25_SSN_2009/Philologia/51582.doc.htm
6. Умебаясі Масакі. Календарні звичаї та обряди японців. – К.: ВД «Стилос», 2012. – 264 с.
7. Филин Ф.П. О лексико-семантических группах слов // Введение в языкознание: Хрестоматия / Под ред. А. Е. Супруна. – Минск, 1977. – С. 142 – 150.
8. Хіль Н.П. Відтворення національно-культурних особливостей оригіналу в художньому перекладі. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2009fil/7_hil.php
9. Японські народні казки: [У 3 т.] / Переказав укр. Є. Литвиненко. – К.: «Задруга», 2006.
10. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. – 4-е изд. перераб. и доп. – М.: Русский язык, 1990. – 246 с.
11. Гдовська Б. Лексика страноведческих реалий в художественном тексте: Дис. ... канд. филол. наук. 10.02.01. – К., 1993. – 210 с.
12. Зиновьева М.Д. О соотношении терминов «лингвострановедение» и «лингвокультурология» // Русский язык как иностранный: Теория. Исследования. Практика. – СПб., 2000. – Вып. IV. – С. 13 – 16.
13. Легенды и сказки Древней Японии / пер. с яп. В. Марковой. – Екатеринбург. У-Фактория, 2007. – 512 с.
14. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. – М.: Высшая школа, 1983. – 303с.
15. Японские народные сказки / [Пер. В. Марковой Илл. К. Чёлушкина]. – М.: «Знак». – 1994. – 70 с.
16. *Konsaisu waro jiten* (Серия словарей Consise Сансэйдо. Японско-русский словарь). – Токуо, 2005.
17. *Kenkyuushya waro jiten* (Кэнкюся. Японско-русский словарь). – Токуо, 2000.
18. Okayama no mukashi banashi. <http://www/2j/biglobe.ne.jp/~minwa>
19. Sayumi Kawauchi *Manga Nihon mukashi banashi*. – Токуо, 1995.

О.Кирик, ассист., В.Филонова, ассист.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ПРЕДМЕТНО-ТЕМАТИЧЕСКАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ КУЛЬТУРНО МАРКИРОВАННОЙ ЛЕКСИКИ В ЯПОНСКИХ НАРОДНЫХ СКАЗКАХ

В статье рассматриваются особенности функционирования и основные приёмы перевода культурно маркированной лексики. Предложена предметно-тематическая классификация культурно маркированной лексики японских народных сказок.

Ключевые слова: японские народные сказки, культурно маркированная лексика, реалии, национально-языковая картина мира, предметно-тематическая классификация.

RESEARCH OF THE FEATURES OF FUNCTIONING AND BASIC TOOLS OF TRANSLATION OF THE CULTURALLY MARKED VOCABULARY OF THE JAPANESE FOLK TALES.

The article is devoted to research of the features of functioning and basic tools of translation of the culturally marked vocabulary. Here is offered detailed thematic classification of culturally marked vocabulary of the Japanese folk tales.

Key words: *Japanese folk tales, culturally marked vocabulary, realities, detailed thematic classification.*

УДК 81'373.47'521

O. Кобелянська, канд. філол. наук

Інститут сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України, Київ

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯВИЩА ОНОМАТОПЕЇ В ЯПОНСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Після короткого огляду наукових досліджень японської оноματοпоетичної лексики в європейській та вітчизняній лінгвістиці автор статті аналізує історію дослідження явища ономатопеї в японському мовознавстві, наводить докладний перелік праць японських фахівців, присвячених цій проблемі.

Ключові слова: *японська ономатопея, звуконаслідувальна лексика, гіон-го, гісей-го, гітай-го.*

У спеціальній науковій літературі ономатопея (від грец.: $\square\nu\omicron\mu\alpha\tau\omicron\mu\omicron\iota\alpha$; $\square\nu\omicron\mu\alpha$ – «ім'я», $\mu\omicron\iota\alpha$ – «створю», тобто «словотвір», «словотворення» /через звуконаслідування/) як мовне явище, що тією чи іншою мірою властиве всім мовам світу, визначається як «закономірний фонетично вмотивований зв'язок між звуковим складом слова (фонемами) й акустичною ознакою позначеного (денотатом)» [ЛЭС 1990, 165]. Ономатопею визначають також як «умовну імітацію різноманітних звуків природного довкілля фонетичними засобами даної конкретної мови (звуків тварин, неживих предметів, явищ природи тощо)» [Селіванова 2006, 431].

В індоєвропейському мовознавстві наявна значна кількість термінів, уживаних на позначення ономатопеї як універсального мовного явища: ономатопея, оноματοпоетична лексика, ономатопо, оноματοпоетика, звуконаслідування, звуконаслідувальні слова, дескриптивна лексика, фонетично вмотивовані лексичні одиниці, мімема, імітатив, ідеофон, образотворчі слова тощо. Однак найуживанішими серед них є терміни ономатопея – як мовне явище й оноματοпоетична лексика – як своєрідна «матеріалізація» цього явища безпосередньо в мові. Використанню саме цих двох термінів ми теж надаємо перевагу. Тим більше, що термін «ономатопея» (яп.: オノマトペア [ономатопеа],